

ИНДИГИР УОТТАРА

Муома улууһун
общественной-политической хаһыата
indigir-uottara@yandex.ru

12+

Хаһыат 1953 сыллаахха олохтоммута
Сэрэдэбэ, субуотаба тахсар

2020 с. БАЛАБАН ЫЙЫН 9 КҮНЭ

СЭРЭДЭ

№ 72 (5602)

В республике

Глава Якутии рассмотрел ход исполнения госпрограммы «Комплексное развитие сельских территорий»

Ход реализации государственной программы «Комплексное развитие сельских территорий на 2020-2025 годы» рассмотрен 7 сентября на совещании у Главы Якутии Айсена Николаева.

Открывая совещание, Айсен Николаев отметил, что государственная программа является одной из важнейших, реализуемых на территории региона. «Благодаря действию этой программы на территории наших сельских поселений строятся абсолютно необходимые для жизни людей социальные объекты, жилые дома, создаётся коммунальная инфраструктура, решаются вопросы газификации и водоснабжения. Реализация мероприятий госпрограммы значительно повысила качество жизни во многих сельских территориях нашей республики», – подчеркнул Глава региона.

В 2020 году по линии госпрограммы заключены соглашения на общую сумму 1 млрд. 730 млн. рублей, из которых 1 млрд. 448 млн. рублей предусмотрены из федерального бюджета, 120 млн. рублей из республиканского бюджета, около 78 млн. рублей из местных бюджетов и 83 млн. рублей из внебюджетных источников.

По информации министра сельского хозяйства Александра Атласова, на территории республики реализация госпрограммы ведётся по 10 направлениям-мероприятиям. По мероприятию «Социальные выплаты на строительство (приобретение) жилья гражданам, проживающим на сельских территориях» в этом году предусмотрено

69 млн. рублей, распределена 51 квота.

На средства субсидии для оказания финансовой поддержки муниципальным образованияам по строительству жилья, предоставляемого гражданам по договору найма, в сёлах Балаганнах Верхневилуйского и Тит-Эбэ Хангаласского улусов строятся четырёхквартирные жилые дома для молодых специалистов и жилой дом в Тастахском наслеге Намского улуса. По направлению обустройства объектами инженерной инфраструктуры и благоустройства площадок под компактную жилищную застройку в селе Харбалах-1 Чурапчинского улуса строится жилой квартал «Сайды», в середине сентября планируется ввод квартала комплексной застройки «Сэргэлэх» в селе Хатас Хомустахского 2-го наслега Намского улуса.

Кроме того, госпрограмма предусматривает обучение работников сельского хозяйства и прохождение студентами производственной практики в сельхозпредприятиях республики.

В 21 муниципальном районе планируется реализовать 113 общественно-

значимых проектов по направлению «Благоустройство сельских территорий».

Александр Атласов также сообщил, что благодаря реализации мероприятия «Современный облик сельских территорий» в октябре этого года в селе Жилинда Оленёкского улуса ожидается ввод нового здания детского сада на 50 мест.

Глава Якутии Айсен Николаев обратил внимание участников совещания на важности детального отбора проектов, заявляемых на участие в конкурсном отборе госпрограммы «Комплексное развитие сельских территорий». «Проекты, реализуемые по линии госпрограммы, должны учитывать реальные потребности жителей сёл, пусть они будут локальными, но учитывающими интересы каждой конкретной территории», – отметил Айсен Николаев.

Отдельно затронут вопрос обеспечения открытости и прозрачности проведения конкурсного отбора проектов для участия в госпрограмме.

В завершение Ил Дархан подчеркнул, что республика благодаря участию в госпрограмме «Комплексное развитие сельских территорий» продолжает нарабатывать положительный опыт преобразования и обустройства сельских наслегов республики, реализации проектов благоустройства, строительства и создания инженерной инфраструктуры для повышения качества жизни селян.

Пресс-служба Главы и
Правительства РС (Я).
Фото ЯСИА.

Быйыл элбэх оболоох ыаллар 1469 сир учаастагын ылыахтара

Бу сыл атырдьах ыйын 1 күнүсэби туругунан 24313 үс эбэтэр онтон элбэх оболоох ыаллар сир учаастагын ылыыга сайаапка биэрбиттэр. Бу туһунан баайга-дуолга уонна сир сыһыаннаһыларыгар министириэ Нюргустана Пахомова социальный ситимнэринэн быһа эфирьин кэмигэр эттэ.

Барыта 10 014 учаастак бэриллибит. Учаастак тийбэтин бичирчинэтэ муниципальной тэрээһиннэргэ бэлэм инфраструктуралаах сирдэр тийбэттэрэ буолар. Маныаха 5 641,5 мөл үп ирдэнэр. Маны олохтоох бэйэни салайыныу уорганнара бэйэлэрэ үбүлүөхтээхтэр.

«Быйыл олохтоох салайыныу уорганнара 1469 сир учаастагын

биэрэр былааннаахтар. Итинтэн 837 Бүлүү бөлөх улуустарыгар, 514 сир промышленной оройуоннарга, 18 учаастак Чурапчы улууһугар. Маны сэргэ Мафан, Намныйр, Бүлүүлүүр трактарга, Тулагы-Киллэмгэ сирдэри бэлэмниир үлэ барар», — диир министириэ эттэ.

Билингитэ уочарат Усуйаана, Аллара Халыма, Үөһээ Халыма Дьааны, Өлүөхүмэ улуустарыгар суох. Ол онугар саамай элбэх уочараттаахтарынан Уус-Алдан, Бүлүү, Сунтаар, Чурапчы, Нам, Мэнэ-Ханалас, Амма улуустара буолаллар.

СИА.

СИРИ СИКСИГИНЭН

РФ. Бюджет үлөһиттэрин хамнаһа алтынны 1 күнүттэн 3 бырыһан индексациялана. Ол туһунан дьаһалга премьер-министир Михаил Мишустин илии баттаа. Федеральнайдаабы хааһына, бюджет уонна автономнай тэрилтэлэр, судаарыстыбаннай уоргаттар, байыаннай чаастар гражданскай персоналларын, байыаннай уонна онно тэҥнэх сулууспалаах толоруулаах былаас федеральнайдаабы уоргаттарын тэрилтэлэрин, салааларын үлэһиттэрин ақылааттара үрдүбө.

***

УИО. Хабаровскайга ОСАГО территориальной коэффициентна 4,12%-нан түһэр чинчилээх, оттон Благовещенскайга уонна Софурду-Сахалинскайга — 3%. Владивосток, Амурдаабы-Комсомольскай, Петропавловскай-Камчатскай уонна Улан-Удэ массыынаны ыттааччыларга коэффициентнара — 2%-тан тахса кыччыа. Дьокуускайга — 1,67%, Белогорскайга уонна Свободнайга — 0,91%. ОСАГО территориальной коэффициентин Россия 180 нэһилиэнньэлээх пуунугар кыччаттар былааннаахтар. Манньк быһаарыны массыынаны страховкалааччылар Россиятаабы союзтара ылынна, Россия Баанын ыйытын бырайыагын дүүллэһэн баран. Атырдыах ыйын 24 күнүгэр ОСАГО туһунан сокуонна көннөрүүдөр киллэриллибиттэр. Онно олобуран булгуччулаах автогражданка тарификациятын быраабылатыгар уларыһылар кирибиттэр. «Бу полис сыаната чэпчиригэр тириэрдэр, массыыналаахтарга ити үчүгэй, — диир регионнаабы кыһалбалар институттарын дириэктэрэ Дмитрий Журавлев. — Коэффициены төрдүттэн суох оноруу билигин кыаллыбат, ити эрэри кыччатты оруннаах. Дойдубут киэн, араас. Мегалполис уонна станциялар суоппардарын тэннир табыллыбат. Суоллара да араастаһар. Коэффициены сөпкө аттарар наадалаах, тэн сыанага айанньылларыгар кыабы үөскэтэр. Хаһан эрэ биир сыанага кэлиэхпит уонна регионнаабы коэффициены суох оноруохпут дии саныбын».

***

СӨ. Росгвардия управлениетын сотрудниктара регионнаабы Ис Дьыала министиристибэтин үлэһиттэрин кытта Саха сириг территориятыгар саалааха хаһаайтыгары кытта эрдэттэн сэрэтэр үлэни ытталлар. Өрөспүүбүлүкэбэ биир нэдиэлэбэ 3316 саалаах киһи бэрэбизрэкэни ааста, 140-тан тахса административнай боротокуол сурулуна, 196 гладкоствольнай уонна 25 нарезной саа, 159 устуука ботуруон тутулуна. Баа өтүнөн 89 регистрациялаах саа уонна 100 устуука боеприпас туттарылынна. Бэлиэтээн эттэххэ, дьон сааны уонна саа тээбиринин сөптөөхтүк харайбатыттан, регистрация болдьоун кэһиниттэн, учуокка туруорбакка сылдыһыттан, тизийигэ-таһыкка сыһалары таһааран эпизитинэскэ тардыллар. Бултуу барыах иннинэ көңүл лицензия ылар ирдэнэрин санаталлар. Ирдэнэр быраабыла барыта тутулулохтоах. Итирик туруктаах сааны тутуу ыарахан буруйу оноруонунна тэннэх. Сааны, саа тээбиринин көрүүтэ-истиитэ суох хааллары, иккис сирэйгэ бэрии бобулар. Буруйу кэһээччилэри административнай ыстараап уонна сааны былдыаһын эрэ күүһүт, харайы уонна илдэ сылдыһы көнүлэ эмиз быһыллар.

СИА матырыйаалларын.

Ил Дархан нэдиэлэтэ

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэриттэн

Нэдиэлэ саната Айсен Николаев Мирнэй улууһугар үлэлээтэ. Ил Дархан атырдыах ыйын 31 күнүгэр Алмазнай бөһүөлөгөр 275 миэстэлээх сана таас оскуола үөрүүлээх аһыллытыгар кытынна. Лоп курдук икки сыллаабыта Ил Дархан тутуу бастакы сыбаайатын кэлэн түһэрситтэ. «Ол түгэннэ олохтоохтор бу объект икки сыл иһигэр тутулан бүтүө дуо диин долгуйалларын биллэрбиттэрэ. Эһиэхэ икки сылынан кэлиибэр сана оскуоланы үлэбэ киллэриэхпит диин эрэннэрибитим. Бу курдук биһиги өрөспүүбүлүкэбэ социальная объекттары кэмийгэр киллэртэн иһиэхпит», — диин аҕа баһылык бэлиэтээн эттэ.

Мирнэй куоракка Айсен Николаев хаарбах дьэилэртэн дьону көһөрүү программаны туолуутун көрдө. Кини былырыны муус устарга Ойуунускай уулуссатыгар баар дьэ олохтоохторун кытта көрсүбүтэ. Бу дьэ 2017 сыллаахха саахаланар туруктаабынан билиниллибитэ эрэри, көһөрүү графигар кирибэтэх этэ. Ил Дархан олохтоохтор кыһалбаларын быһаарсан, бырабыталыстыбага, оройуон дьаһалтатыгар сорууда биэрбитэ. «АЛПРОСА» компанияны кытта сөбүлэһи түһэрсиллибитэ. Ол түмүгэр бу хаарбах дьэиттэн 25 ыал билигин квартираларга көспүт.

Мирнэйгэ сырыы түмүгэр оройуон салалтатын кытта социальная-экономическай сайдыы боппууостарыгар мунньабы ыттыа.

Билин күнүгэр Дьокуускайга Арктика оскуолата үөрүүлээх быһыыга-майгыга арылынна. Манньк норуоттар икки ардыларынаабы таһымнаах үөрэх кыһата Уһук Илин уокуругар аан бастаан баар буолла. Быйылгы үөрэх дьылыгар Саха сириг улуустарыттан талааннаах 185 оҕо үөрэнэ. Ил Дархан эбэрдэ тылыгар аан дойду таһымыгар эпизитир сана оскуола аһыллыбытынан өрөспүүбүлүкэбит үөрэбин тиһигэр сана кэрдиис кэм саҕаланарын, оҕолор кэлэр өттүгэр Хоту сир, Арктика сайдытынан дьарыктанар дьон буолан үүнэн тахсыахтарын бэлиэтээн эттэ.

Балаган ыйын 1 күнүгэр Айсен Николаев Арасыйатаабы Балык хаһаайыстыбатын уонна океанография научнай-чинчийэр институтун салайааччыта Кирилл Колончыны кытта сөбүлэһи түһэристэ. Дойду тутуу институту Сахабыт сиригэр балык көрүнүн элбэтиигэ, туһаныыга, өрүстэргэ, күөллэргэ чинчийи ыгытыга бииргэ үлэлэһиэбэ.

Балаган ыйын 2 күнүгэр Айсен Николаев Амма улууһугар үлэлээтэ. Бу күн Абаа олохтоохторугар күтүлүгү түгэн буолла. 225 миэстэлээх оскуола-уһуяан таас дьэитин бастакы сыбаайата түстэ. Икки сыллаабыта Ил Дархан Абаага кэлэ сылдьан, оҕолор хайдах усулуобуйага үөрэнэллэрин көрөн, оскуола тутуутун бырайыагын бэлэмнииргэ соруудаабыта.

Улуус бырайыагы бэлэмнээн киллэрэн, Ил Дархан өйбүлүн ылла.

Өрөспүүбүлүкэ салайааччыта улуус киинигэр хаарбах дьэилэртэн дьону көһөрүү программанын тутуулар турар 39 квартиралаах таас дьэи көрдө. Манна студенттар этэрээттэрэ үлэлэбэ сылдыарын Ил Дархан хайбаата. Тутууга олохтоох каадыры кытыннарыга үтүө холобур буолар диин бэлиэтээтэ.

Салгыы Айсен Николаев Амма улууһун 2024 сылга дьэри социальная-экономическай сайдыытын боппууостарыгар буолбут мунньахха сана сорукутары туруорда.

Кыыс Амма быйаннаах сиригэр Айсен Николаев хомуур үлэтин кытта билистэ, Покровкага бурдугу үүннэрэр сүрүн хаһаайыстыбага сырытта. Дириэктэр Роман Спасьев иһитиннэрибитинэн, үүнэйини олоддуу салаатыгар уонна өрөспүүбүлүкэбэ бурдук сизмэтинэн хаачыйыыга тирэх хаһаайыстыба буолар, туорахтаах култуура валовай хомуурун үрдэтэр былааннаахтар.

Амма улууһун Болугура ынах сүөһү, сылгы иһиттигэр өрөспүүбүлүкэбэ биир бастыг көрдөрүлээх нэһилиэк. Манна сыллата сүөһү ахсаана элбири, туруга тупсан иһэр. Итинник сыанабылы Айсен Николаев Болугур олохтоохторугар туһаайан эттэ. Балаган ыйын 2 күнүгэр нэһилиэккэ 120 сүөһү тулар сана хотоно үлэбэ кирирдэ. 1500 кв. м иэннээх, үүт харайар блоктаах объект Тыа хаһаайыстыбатын министиристибэтин көмөгүнэн тутулуна.

Балаган ыйын 5 күнүгэр Жатай бөһүөлэгин киин болуоссага сагардыллан аһылынна. «Олорор дьэ уонна куорат эйгэтэ» национальная бырайыак чэрчитинэн ытыллыбыт үлэ түмүгүн Айсен Николаев билистэ. Бу күн Ил Дархан киин куоракка сотору кэмнэн силигин ситиэхтээх Дьаамсыктар сквердэрин, Каландарашвили, Павлик Морозов уулуссаларыгар оһоһулар тиэргэннэри, Таалай күөлгэ дьон сынньанар сириг тупсарыы, биэрэги бөбүгөтүү үлэлэрин көрдө.

Ааспыт нэдиэлэбэ аан дойду икки сэрйитэ түмүктэммитэ 75 сылын бэлиэтээн, Россия бары регионнарыгар уонна 75 омук судаарыстыбатыгар «Кыайы диктана» акция буолла. Саха сирэ бу тэрэһиннэ көхтөөхтүк кытынна, Ил Дархан диктаны Национальная библиотекага суруйда. «История кырдыгын аан дойдуга араастык уларыта сатыыр кэмнэригэр, кэлэр көлүөнэлэргэ дьин кырдыгы биллэриэхтээхпит, Улуу Кыайыы биһиэхэ ытык өйдөбүл буоларын көрдөрүөхтээхпит», — диин эттэ Айсен Николаев.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкиртээрэ.

Муоматаабы полиция отделын начальнигын солбуйааччы **М. М. Егоров** ааспыт нэдиэлэбэ полиция отделыгар 10 иһитиннэри кирибитин кэпсээтэ. Ол иһигэр тэрилтэ үлэхитин велосипедын уорбуттарын туһунан баар. Кэнники кэмнэ элбэхтэ тохтүрүйэн түүннү кэмнэ дьон олорор квартираларыгар уоруулар тахсыбыттара бэлиэтэнэр. Ааспыт нэдиэлэбэ 6-7 кылаас үөрэнээччилэрэ үс квартираба халааһыны онорбуттара билиннэ, төрөштүгэргэ сөптөөх миэрэлэр ылыллыахтара. Сайын устата уопсайа түүннү түлүрбэхтэр 10 квартираба киирэ сылдыбыттара чуолкайданна, дыала бары хайсыханан хонтуруолга турда. Үүммүт нэдиэлэбэ “Арсенал”, “Жилой сектор” операциялар бараллар. Уопсай дьиэлэргэ итириктээһин, айдаан тахсарын туһунан үнсүүлэр киирэллэр, чаастатык айдаарар дьонно кытаанах миэрэлэри тутуһарга күһэллэхпит.

***

СӨ “ОДЪКХ” ГУП Муоматаабы филиалын директора **Д.В. Аммосов** ааспыт нэдиэлэбэ уопсай дьиэлэри сылытар ититэр пуунна тахсыбыт быһылаан этэннэ туоратыллыбытын эттэ. Трассалар кирдэрин ыраастааһыны тэрийдибит. Нэһилиэнньэ дьиэлэрэ сыллыбыттарын этэллэр. Ол эрэри ханнык да быһылаанна хочолунайдар үлэлэрин мэхэйдэспэт туһуттан онно телефонунан эрийэр сагаммат, кыһалба баарын тутатына 2-10-16 аварийнай сулуусаба биллэриэххэ сөп. Итэбэһи туоратыга бас билиититтэн тутулуга

Оройуон дьаһалтатыгар

суох бэлэмнэни пааспарын ааспыт, сайынны кэмнэ ыраастааһыны, өрөмүөнү ыппыт буоллахтарына, тустаах үлэхиттэр кэлэн кыһалбаны быһаарыга үлэхиттэрин сөп.

Кэлэр нэдиэлэбэ Озернай уулуссанан сылаас ситими тардыы үлэтэ түмүктэнибэ, Суон Тиит диэкинэн кырдыаас бэтэрээн Старкова М.Р. дьиэтигэр уопсай ититэр ситим тийиэбэ. Олохтоохторго өссө туһаайан санатабыт, сүрүн ситим олорор дьиз олбуоругар эрэ диэри тардыллар, олбуор территориятын иһинэбэ ситими дьизэ кириитин ыал бэйэтэ үбүлэнэн онорторуохтаах. Сааһырга холбонуохтаах дьиэлэргэ уопсай ситими тардыы үлэтэ түмүктэнэн эрэр.

***

Оройуон балыһатын кылаабынай бырааһа **Н.Г. Павлова** күһүн сезона сафаламмытынан тымныйан ыалдыы ахсаана элбириин иһитиннэрдэ. Куораттан самолетуна кэлээччилэри бэрэрэбиркэлээһин үлэтэ тохтообот. Муома орто оскулатыгар, “Кэнчээри”, “Чуораанчык”, “Сказка” оҕо уһуяаннарыгар эмп үлэхитэ суохтара биллэр, оҕолорго хайдах бэрэбиркэни ыталлара биллибэт, бу итэбэһи суһаллык туоратан, тэрилтэлэр үлэхит баарын ситиһиэхтээхтэр. Анапаттан кэлбит оҕолор сорохторо справкалара суох. Бу соторутаабыта эмиэ собуруу оҕолор сынныана бардылар. Кэлбит дьонтон

анаалыстары тутан ытыталыбыт, соторунан биллэхтэрэ. Дьанна хаптарбытын туһунан ханнык да киһиэхэ анаалыс бигэргэнэ илик. Кырдыга, өрөспүүбүлүкэбэ бары оройуоннарда, биһигиттэн уонна Аллайбахаттан уратыларга, ыарыы тийибитэ биллэр. Балыһалар, поликлиника ыарыы турар түгэнигэр толору бэлэмнээх олоробут. Поликлиника сабыллан атын үлэ эрэхимигэр киирэргэ бэлэм.

Оройуонна “Земскэй луохтуур” программанан хирург быраас кэлэн үлэли сылдыар, бэлиэр хас даҕаны операцияны ситиһиилээхтик онордо. Бу күннэргэ акушер-гинеколог, психиатр-нарколог кэлиэхтэрэ.

***

Ити курдук тэрилтэлэр салайааччылары тустаах үлэлэрин билиһиннэрдилэр. Күһүн кэлэн күн-дьыл улам тымныйан иһэр. Хас биридди тэрилтэбэ кыстыкка толору бэлэмнээх киирэргэ бары күүс туһуланар. Суол тэрилтэтин үлэхиттэрэ үксүлэрэ Усть-Куйгаба үлэли барбыттар, сотору кэлиэхтэрэ. Олохпунт-дыаһахыт таһымын үрдэтэргэ бэйэттэн тутулуктаабы онорорго кыһаныабын, дьыл өссө биер кэмин – кырыа кыһыммытын үөрэ-көтө көрсүбүтүн.

“Муома оройуона” МТ
пресс-сулууспата.

Управление государственного строительного и жилищного надзора Якутии продолжает работать с сообщениями граждан в социальных сетях. В частности жительницу города Якутска интересовало, кем и за чей счет должны быть заменены радиаторы отопления в аварийном доме.

«Ответ на этот вопрос зависит от того, относится ли радиатор отопления, расположенный в квартире к общему имуществу собственников помещений, а также от причины замены радиаторов», – говорит руководитель отдела лицензионного контроля и жилищного надзора Управления государственного строительного и жилищного надзора Республики Саха (Якутия) Николай Атастыров.

Во-первых, признание многоквартирного дома аварийным, не освобождает управляющую организацию от обязанностей по надлежащему содержанию технического состояния общего имущества дома до момента его расселения.

Во-вторых, в состав общего имущества включается внутридомовая система отопления, состоящая из стояков, обогревающих элементов, регулирующей и

Консультация госстройжилнадзора

Кто должен менять батареи отопления в квартире?

запорной арматуры, общедомовых приборов учета тепловой энергии, а также другого оборудования, расположенного на этих сетях (п. 6 Правил содержания общего имущества №491).

Согласно позиции Верховного суда Российской Федерации, изложенной в Постановлении от 06.06.2016 № 91-АД16-1, Определении от 24.11.2009 № КАС09-547 и Решении от 2.09.2009 № ГКПИ09-725, для определения возможности отнесения обогревающих элементов системы отопления к общему имуществу собственников помещений в многоквартирном доме существенным обстоятельством является наличие или отсутствие на таких элементах отключающих устройств.

Таким образом, в случае если радиатор системы отопления, находящийся внутри квартиры, не имеет отключающих устройств и обводного узла (байпас), такой радиатор относится к общему имуществу собственников помещений в многоквартирном доме. Соответственно

обязанность по замене радиатора лежит на управляющей организации и осуществляется за счет платы за содержание жилого помещения.

Обращаем внимание, что управляющая организация может заменить радиаторы, только если они находятся в аварийном состоянии. Во всех остальных случаях менять батареи придется за счет собственника помещения.

В-третьих, любые кардинальные перемены в квартире, касающиеся транзитных коммуникаций, рекомендуем начинать с обращения в управляющую организацию. Лучше всего, если обслуживающая организация проведет эти работы. Тогда при возникновении возможных аварийных ситуациях на системах отопления и горячего водоснабжения нести ответственность будет сама организация.

Пресс-служба Управления
госстройжилнадзора РС(Я).

Үчүгэй дьон туһунан кэпсибит

МИИГИН МАННА КОМСОМОЛ ЫЫПЫТА

Биирдэ дьибэр киирэн, Сайдыга олорор, библиотекаҕа үлэлиир Тамара Ивановна Корякина кэргэммин кытта кухняҕа чэйди олорорун көрөн:

– Оо, Орто Дойду хотуна кэлэн олорор эбит дуу? Көрбөтөх да ыраатта, сколько зим, сколько лет,– дии-дии илибин уунабын.– Туох сыаллаах-соруктаах бу дойдуга күрөйдүн?

– Эн санаҕын истээри кэллим, истибэтэҕим да ыраатта, умна быһыгытдым,– диир Тамара Ивановна.

– Буолуо, буолуо. Эйигин манна көрүөм диин түһээбэт да этим. Хайдах олордугут?

– Этэннэ олоробут. Урукку курдук буолбатах, киһи– сүөһү аҕыйыыр. Барар кыахтаахтар баран бүтүлэр. Оннооҕор эһиги манна кэлэн күрүөйэхтэр ахсааннарын элбэтэ олорофут буолбат дуо,– диир күлэ– күлэ.– Эдэрдэр сүөһү ииттиэхтэрин баҕарбаттар, иннэ гынан сүөһүбүт үксэ сүүскэ бэрлэлэн аҕыйаата. Инникитин тугу аһахтарын саныыллара буолла?

– Итинник көстүү эһизэ эрэ буолбатах, сэбиэскэй былаас эстиэбиттэн, совхоз суох уолуобуттан сир– дойду аайы баар буолла,– диибин.– Женя доруобуйата хайдаҕый?

– Барахсаным этэннэ сылдыар. Эдэр сааһын аҕыннаҕына, уолаттарын кытта бултаһа барсар. Сиргэ охтон хаалыан, дьону эрээйдэн диирбин истибэт, күүһүнэн барсар. Сайын куоракка көрдөрүнэ барбыппар теплицатыгар уу кутан үүнээйи бөҕөнү ылбыт этэ. Чэ, быһата, дьибэ иһигэр туһа киһитэ буолан сылдыар,– диин кэргэнин туһунан кэлсээтэ.

– Кистэл буолбатах буолаҕына, туох боппуруска кэлиин?

– Туох кистэлэ кэлиэй, ийэбит, эбээбит Бороскуобуяа быйыл сүүс сааһын туолуохтаах, ону ыччаттара бэлиэтээри гынабыт,– дуоспуруннаахтык быһаарар Тамара Ивановна.

– Оксиз! Ырааппыт да эбит. Ол да иһин биһиги кырдыар эбиппит, – диибин.– Сөпкө дьаһанарга санаммыккыт. Эһиги бэлиэтээбэтэххитинэ, атын ким бэлиэтиэбэй? Саамай сөп! Ол эрэн, онно мин туох эбээһинэстээхпиний?

– Эйигин эбээһинэстээбэппит, көрдөһөөрү гынабыт. Эн биһиги ийэбитин үчүгэйдик билэр уонна кини туһунан хаһыакка суруйбут буолуохтааххын, ону биһиги ийэбит туһунан онорор кинигэбитигэр киллэрээри гынабыт уонна ону таһынан онорор кинигэбитигэр сүбэ–ама ылаары гынабын,– диин быһаарда Тамара Ивановна.

– Дьиннэх мададьыас дьон эбиккит,– сөбүлөһөрбин биллэрэбин.– Эһиги нэһилиэккитигэр Парасковья Ильинична курдук үлэлээн уордьанна тиксибит киһигит суох, ону кэриэстээн кинигэ

онорон кэлэр көлүөнэҕэ бэлэхтээн үйэтитэргит үтүө дьыала буоллаҕа. Билэр дьон, эһиги онорботоххутуна, эһиги сиэнэргит эбэлэрин туһунан билиэхтэрэ суоҕа, устунан умнууга да барыан сөп,– диин тус санаабын этэбин.– Кыах баарынан көмөлөһө сатыам,– диибин уонна устунан кинигэни хайдах, ханна оноруохха сөбүн быһаарсабыт.

– Тамара Ивановна, эн Муомаҕа кэлбитин ырааттаҕа буолуо?– сэмээр ыйытабын.

– Тыһы! Үйэ анаара буолара чугаһаата дии,– Тамара, соһуйан, мин диэки улахан баҕайгык көрөн ылар.

– Оччоҕо Муомаҕа кэлбиккин үбүлүөйдүү буолаҕың дии?

– Үбүлүөйдүөм даҕаны,– күлэ–күлэ хардарар.

– Хайдах манна кэлэн хаалбыккынай?

– Бэйэм да сөбөбүн. Бу олонор, дьылҕа, ыйаах, быа– туһах баар диэхпин баҕарабын. Иннэ Жатай курдук куоратты олохтоох сиртэн ыраах хоту дойдуга, таас хайа быһыгар тийиэм, олохсуйуом диин санаабат да этим. Ол эрэн, кэргэним Дьэбдыэскэ, хайа уонна оҕолорум төрүүр быалара, ыйаахтара тарда сыттаһа дии. Ол курдук дьылҕабар сурулуннаҕа. Дьинэр, ханна баҕарар тийээр, үөрэнэр кыахтаах этим, ол да буоллар үөһэ суруллубут дьылҕа, оноһу сизтэн аҕалар эбит,– диир Тамара Ивановна. – Жатай оскуолатын үһэ суох үөрэнэн бүтэрэн, үөрэххэ кириэр эксээмэн туттарсыта буолла. Мин омук тылын учуутала буолаары маннайгы эксээмэммин омук тылын туттардым. Оскуолаҕа омук тылыгар үчүгэйдик үөрэммит буоламын, улаханник ыарыҕаппатым, түөркэ туттаран, үөрэххэ кирири маннайгы үктэлин таҕыстым. Ити курдук үөрэ–көтө сырыттаһына, оскуолаҕа биригэ үөрэммит дьүөгэм Люда Лебекина эксээмэнигэр проваллаан хаалла. Эмиэ Жатайга үөрэммит дьүөгэбинээн Ракова Гальяһын кыыспытыгар “болейдан” кэрикуру буоллубут. Люда:

– Ничего, үчүгэйдик бэлэмнэнэн эһиил туттарсан кириэм”,– диир да, хайдах эрэ ытыах курдук туттар, сотору– сотору: – Ийэм айманара буолуо,– дииэмхтиир. Баҕар, ол иһин буолуо, солидарносһын биллэрэм: «Мин эмиэ эһиил кэлэн туттарсыам»,– диибиппэр кыргыттарым:

– Туох буолаҕынай? Маннайгы эксээмэннин үчүгэйдик туттардыҥ буолбат дуо? Кириэн үөрэн,– диитилэр.

– Ничего, өссө да эдэрбин. Кириэм буоллаҕа дии.

– Отгон дьоннор туох диигиний?

– Проваллаатым диим,– төтөлө суох хардарабын.– Докумуоммун бүгүн же ылаам. Ону истэн Галя:

– Ой, кыргыттар, хоту дойдуну көрө таарыччы, хоту баран үлэлиэҕин, – диибитигэр бары сэргии түһэбит. Докумуоммун туттарбыт сирбэр кэлэн, секретарь кыыстан докумуоммун көрдөөбүппэр, кыһым паапкалар быыстарыттан мин докумуоннаах паапкабын булан ылан арыталаан көрөн баран:

– Тоҕо ылаҕын? Эксээмэннин үчүгэйдик туттарбыккын буолбат дуо, салгы иккис эксээмэннэр бэлэмнэн,– диибитигэр:

– Сөбүлээбэт идэм эбит, атын идэҕэ кирисимэ этэ,– диин сымыһалаан кубарыттым.

– Алҕаһыыр эбиккин, бачча үчүгэйдик туттаран иһэн баран хааларын сыһа,– диир уонна докумуоммун биэримээри гыммытыгар, кыһырдым быһыһылааҕа:

– Тоҕо биэрбэкиң? Мин ханна да кириим, эн дьыалан буолбатах. Докумуоммун аҕал!– диин күүскэ эппиппэр кыһым сирэйэ дьэбин уһуйда, издэстэрэ кытаран кириэн барда, харахтара дыктиргэбитти кэнэн төгүрүстүлэр уонна эмискэ баҕайы паапкалаах докумуоммун сиргэ элээрпитигэр, иннинэриллибэтэх сорох листэрэ муоста устун ыһылыннылар.

– Дурак! Потом меня попомнишь,– диин эппитигэр кыһалыбакка, үөрэ– көтө ыһыллыбыт кумааҕыларбын хомуйдум. Атын киһи эбитэ буоллар кыһырыа эбитэ буолуо.

Дьибэр тийбиппэр дьонум ыйыта тоһуйдулар. Проваллаабыппын этээт, хоспор аастым. Ийэм кэнибиттэн кириэн, х а й д а х , т у о х б о п п у р у о с к а проваллаабыппын чуолкайдаары ыйыты бөҕөнү биэрдэ. Ол быһыгар:

– Бэйэлэрин билсиэлээхтэрин оҕолорун киллэрээри, соруйан күүстээх оҕону туораттаһтара. Эн хайдах даҕаны проваллаабыппын чуолкайдаары ыйыты бөҕөнү биэрдэ. Ол быһыгар:

– Мамаа, эһиил да кириэм буоллаҕа дии,– улаханник долгуйбат киһи курдук хардарабын уонна ийэбин уоскутан арааһы кэпсибин.

Киэһэлик кыргыттарбын көрсөн, докумуоммун ылбыппын, ийэм проваллаабыппын олох итэбэйбэтин кэпсээтим уонна ханна барары сүбэлэстибит. Ханна эрэ табалаах сиргэ барарга, табаҕа үлэлииргэ диин буолла.

– Хайдах билбэт сирбитигэр түрдүбүт да мээһэ барыахпытый, комсомольскай путевканы ылан барарга, оччоҕо өйбүллээх, көмөлөөх буолуо,– диин быһаарда Людабит. Кини куруутун туох эрэ уратылааҕы, өйдөөбү ээр үгэстээбэ. Биһиги үөрэн өрө экири түстүбүт.

Нөнүө күнүгэр обкомол бастакы сэкирэтээригэр А. Томтосовка кириэн комсомольскай путевканы хоту табаҕа үлэли барыахпытын баҕарарбытын эппиппитигэр үөрэ иһиттэ уонна ханнык оскуоланы бүтэрбиһитин, төрөппүттэрибит кимнээхтэрин, кэлин туох үлэһит буолуохпутун баҕарарбытын ыйыталаста.

Учүгэй дьон туһунан кэпсибит

МИИГИН МАННА КОМСОМОЛ ЫЫППЫТА

– Дьэ, маладьыастар! Эниги курдук эдэр дьон эрэ аныгы сайдыылаах обществоны тутар кыахтааххыт, – диэтэ намыыннык. – Эниги тыа хаһаайыстыбатын өрө тарда комсомол аатыттан барабыт. Саамай ыарахан салааба таба иттигигэр бараргытын истэн сөбөбүн да, хайгыбын да. Хайа оройуонна барыаххытын бабарабыты? – суолтатыгар да буоллар ыйытта.

– Билбэспит ээ, – дэһистибит.

– Оччобуна, арыый да чугас, үрдүк, интэриэһинэй хайалардаах, киһи куттанар улахан тыала суох, айылҕата кэрэ уонна элбэх табалаах Муома баар. Улахан Чыыстай диэн «Муома» совхоз табаба отделениелаах. Онно барабыт дуо? – диэн ыйыппытыгар сөбүлэстибит.

– Хотугу муустаах муора төһө чугаһый?

– Ыраах. – Саха сиригэр картата ыйанан турарыгар тийэн: – Эниги тийиэхтээх оройуоннот бу сытар, онтон Муустаах акыйаан бу баар. Көрөргүт курдук, ыраах. Муораны көрүүхүт суоҕа. Эбэтэр муора аттыгар барабыт дуо? Онно киэн, аһаҕас туундара, мээни киһи сылдыбат, озорбот буурҕалаах дойдута, – диэн быһаарбытыгар, биһиги Муоманы таллыбыт. – Үлэбитигэр туох эмит ыараханы көрүстэххитинэ, биһиэхэ биллэрэр буолун, кыалларынан көмөлөһө сатыахпыт. Учүгэйдик үлэлээтэххитинэ, талбыт үөрэххитигэр кириэххит, – диэн үөртэ. – Билигин «Эдэр коммунист» хаһыаттан фотокорреспондент кэлэн хаартыскага түһэриэ, – диэн эбии соһутта. Ити курдук комсомол путевкатынан үһүн табаба үлэли Муомалыыр буоллубут.

Ийм табаба үлэли барарбытын истэн соһуйуу-өмүрүү бөбөтө, бирээмэ көскө баран эрэр курдук айманар: «Тоҕо киһиэхэ эпэккит, киһини сүрэх ыарыы оноро сытын! Тоҕо онно бардыгыт? Туох үчүгэйдээһий? Тыаба буурҕаба мунуоххут, тыа адырбатыгар эһэбэ, бөрөбө түбэһиэххит», – диэтэр да, комсомол путевкатынан барар киһини тэрийбитинэн барда. Ол быһыгар Муомаба Хонуу диэн сиргэ озорон үлэлиир аймакпытыгар Свинобоев Куприян Иннокентьевичка телефоннаан уоскуйда. Хата, түһэр сирдэһибит.

Нэдиэлэ курдугунан Муомалаатыбыт. Син балаҕа көппүпүт кэннэ хайалар дьүһүннэрэ көһүннэ. Кыргызтары кытта сонургуу көрөбүт. Ол көрө озордохпутуна, төбөлөрө хаардаах хайалар көһүннүлэр. Минигин хайалар бэйэлэрэ буолбакка, хаардаах төбөлөрө сонурҕатта, хайдах эрэ киинэбэ көстөр хайалары санатта. Бу дойдуга сайын да хаардара ууллубат буоллаба, хаары көрөн, хайдах эрэ тонуох курдук буолбукка дылы буоллум. Ол эрэн, айаным үһүнүттан, салгытыалаабыттан кыратык нуктаан ыллым. Стюардесса намтаан эрэбинин, курданарбытын, сотору уонча мүнүүтэнэн Хонууга түһэрбитин биллэрбитигэр самолет түннүгүнэн көрбүтүм: били хаардаах хайаларым суох буолбуттар, күөх оттоох-мастаах сир көстүбүтүгэр үөрэ түстүм. Анныбытыгар өрүс уута күн уотугар дьирибинни көстүбүтүгэр, хайалара буоллабай: Индибир

дуу, Муома дуу? Дьибээр картаба кэлэр сирбин дьохуннаан үөрөппитим да, бу үөһэн көтөн иһэн киһи билбэт эбит.

Сотору самолеппут өрө ыстанан ыла-ыла Хонуу пордугар түстэ. Самолеттан түһэн тулабын көрүңбүн. Аттыбытыгар хайалар көстүлөр. Ордук чугас турар хайа туох эрэ курдук үлэйэн турар. Көрөргө интэриэһинэй.

Куораттан кэлбит дьону көрсөөчү киһи элбэх. Биһигини аймаҕым Куприян Иннокентьевич көрсөн дьибитигэр илдэ табыста. Сана сиргэ кэлбит дьон үөрүүбүт-көгүбүт, көрөбүт-истэрибит сүрдээх. Бу дойдуга мэндимээннээх дьибэ аҕыйах эбит, үксүлэрэ мэндимээнэ суох кэтэх дьибэлэр.

Аһы озорон дьибэлээхтэртэн Улахан Чыыстай диэн хайдах сиригэр, төһө ыраабын, дьон-сэргэтэ хайдабын ыйгытастыбыт. Эбиэттэн баран райкомолга тахсан бастакы сэкирэтээр Клим Давыдовка приемна киридибит. Эдэр да буоллар, хонтуораба озороруттан сонуу барбыт, элбэх тылаах-өстөөх киһи биһигини үөрэ көрүстэ. Докумуоммутун ылан көрдө-иһиттэ уонна:

– Табаһытты баран иһэбит? – хайдах эрэ эбэлээх баҕайытык ыйытта. – Табаны көрбүккүт дуо? – биһигини көрө-көрө ыйытта.

– Дьоннор үлэлииллэр дии, биһиги да үлэлиир инибит, – дэһэбит.

– Сахалы санарбаккыт буолуо?

– Санарыахпыт иһин, сахалы билбэспит ээ.

– Ол онугар табаһыттаргыт нууччалы билбэттэр. Үлэлииргэ ыарахан буолуо, эрэйдэнэ сылдыаххыт. Манна хаалан сүөһү иттигигэр үлэлиэххит этэ буоллаба, – киһибит биһигини Улахан Чыыстайга ыйыптан санаалаабын билэн:

– Улахан Чыыстайтан атын сиргэ барбаппыт, – биһиги мас-таас курдук эттибит.

– Өйдөө-ө-түм, – диэн унаарытта уонна көхсүн этиттэ. – Билигин Улахан Чыыстай управляюшайгар төлөпүөнүөм, туох диир эбит, – уонна остуолга турар хара телефону сүрдээх баҕайытык эрийэн курулатта уонна туруупканы ылан кулгааҕар даҕайан иһиллэмэхтээтэ. Сотору киһи саната туруупкаба иһилиннэ.

– Николай Ильич, эн дуо? Дорообо, доҕоор. Хайдах озордугут? Табаларгыт туруктара хайдаҕый? Николай Ильич, эйиэхэ Жатайтан үс оҕо комсомольскай путевканын табаба үлэли кэллилэр, ылабын дуо? – диэн ыйыппытыгар туруупкаба: – Оо, ылан-ылан, сүүрэр-көтөр киһи наада, – үөрбүт сана иһиллибитигэр, былааннаах сирбитигэр барар буолбуппугуттан биһиги эмиэ үөрдүбүт.

– Бээрэ, бу дьонун, кыргыттар ээ. Өссө сахалы олох да билбэттэр.

– Кыргызтар даа!?

– Оннук.

– Кыргызтар буола-буола, олох ылбаппын. Саатар сахалы билбэттэр эбит, дуостал наадата суохтар. Уолаттар

наадалар. Олору ылаам этэ, – диэтэ киһи саната туруупкаба.

– Өйдөөтүм, – диэн баран Давыдов аргый аҕай туруупкатын ууран баран биһиги дьибэ ыйытарды көрөн озордо. Биһиги төһө да сахалы билбэтэрбит, дьыала куһаҕан өттүнэн эргийэн эрэрин көхсүбүтүнэн сэрэйдибит.

– Куһаҕан. Николай Ильич энигини ылартан туттунар. Киниэхэ сүүрэр-көтөр уолаттар наадалар үһү. Дьэ, хайдах буолабыт? – Тохтуу түһэн баран: – Ынах сүөһү иттигигэр барыаххыт дуо? – диэн ыйытта. Биһиги саната-инэтэ суох сонуоран, сэкирэтээр тугу диригэр кэтэһэн озордубут. – Мин комсомольскай путевканын кэлбиттэри тыа хаһаайыстыбатын өрө тардыыга үлэбэ ытыахтаахпын. Эниги да соруккут оннук буолуохтаах. Истибиккит курдук – табаба ылбаттар. Ылалара буоллар ытыам этэ. Билигин, эниги туһабытыгар ынах сүөһү иттигэр эрэ хаалла. Биһиэхэ үлэниккэ наадыааччы чугас икки отделениелаахпыт: Соболоох уонна Орто Дойду. Хайатыгар барыаххытын сөбүө?

Биһиги сүбэлэспитэ буолабыт: Соболоох – соболооһун иһин Соболоох диэтиллэр ини. Собону баҕас билэбит, онон сонурҕаппаккын. Оттон бу Орто Дойду – «Средний мир», туох эрэ уратылаах дыкти сир буолуохтаах. Мээнэбэ Орто Дойду диэбэтэх буолуохтаахтар диэн, онно барарга быһаарынныбыт. Бу туһунан райкомол сэкирэтээр совхоз директора Петр Иванович Павловка телефоннаата.

Биһиги Улахан Чыыстайга барбатахпыттан хомойдорбут да, Орто Дойду диэн дыкти ааттаах сиргэ барарбытынан хомолтобутун арыыйда тулуйдубут. Ылалытыгар тийэн, Улахан Чыыстайга барбатахпыттын, Соболоохтоох Орто Дойду талларгыттаргыттан, дыкти ааттаах сири талан Орто Дойдулуур буолбуппугун кэпсэтибит. Онуоха Куприян Иннокентьевич:

– Орто Дойду мөлтөх, куһаҕан туруктаах отделение, ол кэриэтин Соболооххо барыккыт ордук этэ. Кини үчүгэй үлэлээх отделение, – диэтэ. – Мин билигин райкомолга баран Давыдовтыын аахсыам, – диэт, суһал собуустук тахсан барда, биһиги кэпсэтэ хааллыбыт.

Сотору Куприян Иннокентьевич кэлэн: “Хойутаабыппыт. Совхоз директора Петр Иванович бирикээһин таһаарбыт, онон Орто Дойдулуур буолбуккит”, – диэтэ. Былыргылар этэллэрини дьылҕа, оноһуу диэн кытаанах буолар эбит. Оннук оноһуу суоҕа, эбэтэр атыннык суруллубута буоллар, Улахан Чыыстайга дуу, Соболооххо дуу салаллаахха сөп эбитэ буолуо. Ону баара, оҕонньорум Евгений уонна төрүүр оҕолор дьылҕалара тарда сыттаһара дии. Инньэ гынан Орто Дойдуга барар билиэт ыллыбыт.

Григорий ФЕДОТОВ.
(Бүтүүтэ бэчээттэннэ).

В республике

Андрей Находкин: Необходимо увеличить господдержку коневодства для наращивания сбыта продукции

На сайте "Российской газеты" вышла статья Владимира Таюрского "В Якутии пришло время налаживать экспорт продукции коневодства".

Число лошадей в Якутии уже сравнялось с количеством крупного рогатого скота, и надо решать вопросы не только дальнейшего наращивания поголовья, но и сбыта продукции, считает председатель постоянного комитета по селу и аграрной политике парламента республики Андрей Находкин.

Коневодство в регионе развивается как основная отрасль сельского хозяйства, несмотря на то, что нерешенных проблем достаточно много. Отрасль тесно связана с народными традициями. Якутские лошади не только возят на себе людей и грузы, но и снабжают хозяев молоком и мясом, а из их густого меха получают теплые зимние вещи. Особенность породы в том, что животные неприхотливы и способны выдерживать сильные морозы, поэтому даже зимой содержатся на подножном

корме.

– В успешном разведении лошадей в Якутии очень многое зависит от природных условий, а вот поддержка отрасли государством сейчас минимальна. Как таковой профессии "коневод" уже нет, в местном законе есть понятие "владелец". Естественно, зарплата тоже нет. Для организованных хозяйств на каждую лошадь предусматривается чуть более тысячи рублей субсидий. Получше обстоят дела в племенных хозяйствах, в так называемых конезаводах, – рассказал Андрей Находкин.

По линии регионального минсельхоза для коневодов предусмотрена грантовая поддержка. Однако и здесь не все гладко.

– Несколько лет назад в государственную программу по развитию сельского хозяйства Якутии внесли строительство конебаз, что существенно улучшило материальную базу отрасли и повысило интерес коневодов к увеличению поголовья. Но в бюджете на 2020 год на строительство конебаз средств заложено не было, – сообщил председатель комитета.

Он отметил, что большие надежды в отрасли связывают с указом главы республики от 11 декабря 2018 года о стратегических направлениях развития сельского хозяйства. В этом документе в числе приоритетных целей отмечены необходимость обеспечения строительства до 2024 года 200 типовых коневодческих баз совокупной емкостью 20 тысяч голов и увеличения с четырех до восьми числа

конезаводов, обеспечивающих разведение и развитие уникальных пород и типов табунных лошадей.

– Парламент Якутии посвящает вопросам развития коневодства много времени – были проведены круглые столы, рабочие совещания, внесены изменения в региональный закон "О табунном коневодстве" в части среды обитания, – сказал народный депутат.

Он добавил, что по личной инициативе председателя Госсообрания республики Петра Гоголева были проведены встречи с учеными и специалистами в области табунного коневодства. Поэтому в рекомендации первой Декады сельского хозяйства, прошедшей в парламенте Якутии, также были внесены пункты, касающиеся развития коневодства.

– При всех недоработках отрасль развивается, и мы уже столкнулись с проблемой сбыта мяса – конечного продукта, итога работы коневода. В 2019 и 2020 годах в госпрограмме на это тоже не было заложено средств. Экспорт жеребятины на сегодняшний день не налажен. Надеюсь, что с 2021 года, с введением нового механизма поддержки сельхозпроизводителей в Якутии эти вопросы будут решены, и коневодство начнет показывать положительные результаты по всем фронтам, – резюмировал Андрей Находкин.

Пресс-служба Ил Тумэна.

ГИМС напоминает

ОСЕНЬ — ОПАСНОЕ ВРЕМЯ ГОДА ДЛЯ СУДОВОДИТЕЛЕЙ

Момский инспекторский участок ГИМС напоминает о соблюдении правил безопасной эксплуатации маломерных судов в осенний период. Перед выходом на водоем осенью необходимо тщательно подготовиться. Низкие температуры, частое усиление ветра и высоты волны, продолжительные осадки – все эти факторы могут влиять на безопасность плавания и здоровье людей.

С наступлением осени условия плавания на маломерном судне сильно усложняются: раньше наступает темное время суток, порывы ветра способствуют к возникновению волнения на реке, понижение температуры приводит к образованию туманов над водной поверхностью и образованию льда. Во время даже небольших заморозков возможно обледенение корпуса маломерного судна, что сказывается на его маневренности.

Чтобы избежать аварийных ситуаций при выходе на воду на маломерных судах в осенний период, необходимо:

– Время выхода в плавание и прибытие

к месту назначения рассчитывать на светлое время суток;

– При подготовке к плаванию ознакомиться по карте с предстоящим маршрутом движения, наличием возможных мест остановок и с прогнозом погоды, обратить внимание на силу и направление ветра и течения;

– Еще одно важное правило независимо от времени года, для всех, кто отправляется на водоем, сообщать близким в какой именно район направляетесь и каким именно маршрутом;

– Во всех случаях следует двигаться с безопасной скоростью;

– Утренний туман над поверхностью воды очень опасен, создает условия плохой видимости. При густом тумане с нулевой видимостью необходимо прекратить движение и переждать, пока он рассеется;

– Необходимо проверить запасы топлива, исправность судна и его механизмов;

– Проверить укомплектованность плавательных средств согласно нормам снабжения, наличие спасательных жилетов

по количеству человек, находящихся в лодке.

Помните, что надетый спасательный жилет или специальный костюм – это не только спасательное средство в экстремальном случае, но и неплохая защита от холодного ветра во время управления лодкой.

Так же, недопустимо управлять маломерным судном в состоянии алкогольного опьянения, которое является одной из основных причин гибели людей на водных объектах.

Будьте осторожны на воде в этот период! Соблюдайте правила безопасности при пользовании маломерными судами! Находясь у воды, никогда не забывайте о собственной безопасности и будьте готовы оказать помощь попавшему в беду!

В случае чрезвычайного происшествия звонить по телефону службы спасения – 01, для абонентов сотовой связи – 112.

А. А. ЛЕВЧЕНКО,
старший госинспектор Момского ГИМС ГУ МЧС России по РС(Я).

Э р д э л и и б и т !

Күндү, таптыыр, ытыктыыр эбэбитин, хос эбэбитин **СТАРКОВА Мария Романовнаны** 85 сааскын туолар өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн итиитик-истинник эбэрдэлибит!

Эн эдэр эрдэххиттэн баччаанна диэри 70-ча сүл үлэттэн илиигин араарбатах туруу үлэниг буоларгынан, олох очурдарыттан элбэх охсууну да ылларгын, күүстээх санаалааххынан, олобу таптыыргынан, сайаҕас, элэккэй майгыгынан биһизэх өрүү холобур, тирэх буолабын.

Олоххо дьулуургун ыһыктыбакка, ыарыыга ылларбакка, бар дьоннор үтө санаан сылааһын тиэрдэ, өссө да ууннук, дьоллоохтук олороргор баҕарабыт.

Биһиги Эйигинэн киэн туттабыт, таптыыбыт, сахалы алгыспытын тиэрдэбит.

**Кийиитиг Марианна, бары сиэннэриг,
хос сиэннэриг.**

***

Улуу Суорун ыйыгар, айылҕа тэннээр, көмүс дуйунан оонһуур кэрэ кэмигэр, кыстыкка кириингэ төрөөбүт ытык-мааны дьоммутун үлэ, тыыл бэтэрээнэ, сэрии сыллары

оҕото: **СТАРКОВА Мария Романовнаны** – (Хонуу) – 85 с. үлэ бэтэрээнэрэ, сэрии сылларын оҕолоро:

КОРЯКИНА Варвара Семеновнаны (Төбүлэх) – 80 с.

ЕФИМОВА Мавра Гаврильевнаны (Хонуу) – 75 с.

СЛЕПЦОВА Татьяна Иннокентьевнаны (Сааһыыр) – 75 с. туолбуккутуан истинник эбэрдэлибит.

Доруобуйаны, этэнгэ буолууну баҕарабыт.

Оройуоннаабы бэтэрээнэр сэбиэттэрэ.

***

Улаханнык ытыктыыр киһибитин тыыл-үлэ бэтэрээнин **СТАРКОВА Мария Романовнаны** 85 сааскынан итиитик-истинник эбэрдэлибит!

Эн хоһуун үлэбин, олоххо тардыһыгынын, дьоһун майгыгынын үөһэ туттабыт. Күн бүгүнүгэр диэри үлэттэн илиигин араарбакка, сүөһү тутангынын билэр дьоннун үрүн илгэнэн хааччылабын, эдэрдэргэ үтө холобуру көрдөрөбүн.

Эйиэхэ өссө да өр сылларга кытаанах доруобуйаны, чугас дьоннор, сиэннэргэр бары үтөнү, ситиһиилэри баҕарабыт.

Раиса Петровна, Мира Прокопьевна.

Прокуратура района информирует

Об ответственности за участие в несанкционированных публичных мероприятиях

Федеральный закон от 19.06.2004 г. № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» (далее – Закон № 54-ФЗ) направлен на обеспечение реализации установленного Конституцией Российской Федерации права граждан Российской Федерации собираться мирно, без оружия, проводить собрания, митинги, демонстрации, шествия и пикетирования.

В соответствии с подпунктом 1 части 3 статьи 5 Закона № 54-ФЗ организатор публичного мероприятия имеет право: проводить митинги, демонстрации, шествия и пикетирования в местах и во время, которые указаны в уведомлении о проведении публичного мероприятия либо изменены в результате согласования с органом исполнительной власти Мурманской области или органом местного самоуправления, собрания – в специально отведенном или приспособленном для этого месте, позволяющем обеспечить безопасность граждан при проведении собрания.

Специально отведенные места и порядок их использования определяются в соответствии со статьей 3 Закона Мурманской области от 25.12.2012 г. № 1562-01-ЗМО «Об отдельных вопросах обеспечения условий проведения собраний, митингов, демонстраций, шествий и пикетирований и о внесении изменений в статью 1 Закона Мурманской области «О порядке подачи уведомления о проведении публичного мероприятия».

Статьей 5 указанного Закона Мурманской области установлены места, в которых запрещается проведение собраний, митингов, шествий, демонстраций на территории Мурманской области.

Порядок подачи уведомления о проведении публичного мероприятия определен Законом Мурманской области от 12.04.2005 г. № 606-01-ЗМО «О порядке подачи уведомления о проведении публичного мероприятия».

Согласно части 5 статьи 5 Закона № 54-ФЗ организатор публичного мероприятия не вправе проводить его, если уведомление о проведении публичного мероприятия не было подано в срок либо если с органом исполнительной власти Мурманской области или органом местного самоуправления не было согласовано изменение по их мотивированному предложению места и (или) времени проведения публичного мероприятия.

Таким образом, проведение публичных акций, не согласованных в установленном законом порядке, будет являться прямым нарушением действующего законодательства.

Участие граждан в несанкционированных публичных мероприятиях (митингах, пикетах, шествиях) является административным правонарушением, предусмотренным частью 6.1 статьи 20.2 КоАП РФ и влечет наказание, в том числе в виде штрафа от 10 до 20 тысяч рублей или административного ареста сроком до 15 суток.

Административной ответственности подлежат граждане, достигшие возраста 16 лет.

**Н. И. СИВЦЕВ, прокурор района,
советник юстиции.**

Житель района оскорбил полицейского

Прокуратурой Момского района направлено в суд уголовное дело в отношении 35-летнего жителя с. Хонуу Момского района, обвиняемого в совершении преступления, предусмотренного ст. 319 УК РФ – оскорбление представителя власти.

Установлено, что в августе 2020 г., Л. находящийся в состоянии алкогольного опьянения, после семейного скандала был доставлен в дежурную часть ОМВД России по Момскому району.

Продолжая свои провокационные действия, Л. стал биться головой о решетку камеры административно-задержанных лиц, разбил себе голову. Когда прибыла карета скорой помощи, Л. в присутствии фельдшера нецензурно оскорбил оперативного дежурного полиции, употребляя жаргонные выражения, предлагал ему вступить с ним в интимную близость извращенным способом. Таким образом, Л. в присутствии посторонних лиц публично оскорбил достоинство оперативного дежурного ОМВД России по Момскому району.

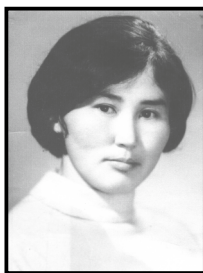
В ходе предварительного расследования Л. полностью признал вину, раскаялся, ему грозит наказание сроком до 2 лет лишения свободы.

**Н. И. СИВЦЕВ,
прокурор района,
советник юстиции.**

Таптыр ийэбит, эбэбит, балтым, эдьийбит СӨ үөрэҕириитин туйгуна, СӨ үөрэҕириитин бочуоттаах үлэһит, үлэ бэтэрээнэ **Валентина Семеновна**

Ноговицына уһун, ыарахан ыарыыттан олохтон барбыта балажан ийин 8 күнүгэр 40 хонууга буола оҕуста.

Күндү киһибит 1944 с. бэс ийин 2 күнүгэр Муома оройуонун Төбүлэх нэһилиэгэр Корякиннарга иккис оҕонно күн сириин көрбүтэ. Кыра эрдэбиттэн билигэ-көрүүгэ тардыһылаах улааппыта. 1951 с. үөрэҕи ылынымтыа кысычаан начаалынай оскуоланы туйгунук бүтэрэн, Сталин төбөлөөх грамотанан наҕараадаламмыта. Салгыы оройуон киинигэр Хонууга үөрэнэ кэлбитэ. Манна биһиги Валябыт туйгунук үөрэммитэ. Билигэ-көрүүгэ дьобурдаах туйгун үөрэнээччини Киев дуоракка Украинаҕа сынньата, күүлэйдэ ыппытара. Үөрэнэрин тухары интэринээккэ олорбута, элбэх доҕоттордоох этэ. Бэйэтин нэһилигиттэн кэлбит оҕолору, быраатын Сашаны көрөр-

истэр, үөрэхтэригэр көмөлөһөр киһи эбээһинэ этэ, ону биһиги Валябыт чиэстээхтик толорбута.

1962 сыллаахха оскуоланы ситиһилээхтик бүтэрээт, Муома оройуонугар учууталлар тийлээтэринэн, нэһилиэгэр Төбүлэххэ учууталынан ананан кэлбитэ. 1964 с. СГУ биологической факультетыгар үөрэнэ кирибитэ. 1969-1975 с.с.

Кэбээйи оройуонун Сангаар орто оскуолатыгар биология, химия учууталынан үлэлээбитэ. 1975 с. төрөөбүт оройуонугар үөрэх оройуоннааҕы салаатыгар, райисполкомна, дьаһалтаҕа, онтон эмиз үөрэх оройуоннааҕы салаатыгар методической сулуусаҕа үрдүк таһаарылаахтык, дьонно-сэргэҕэ болҕомтолоохтук сыһыаннаһан үлэлээбитэ.

Эдьийбит барахсан сирдээҕи аналлы толорон ийэ, эбэ буолар дьолун билэн, кыһын Надюшаны үөрэтэн, үөрэттэрэн,

Кэриэстэбил

СҮРЭХПИТИГЭР ӨРҮҮ БААР БУОЛУОҕА

үрдүк үөрэхтээх үлэһит онорбута. Ус уол тапталлаах эбэлэрэ этэ. Валентина чугас аймахтарыгар, балтыларыгар, бырааттарыгар истин-амарах сыһыаннааҕа, туох кыһалҕалаахпытын барытын быһаарара, көмөлөһөрө, сүбэли-амалы сылдыра. Төрөөбүт төрүт түөлбэтигэр Төбүлэҕэр сайын айы кэлэн оттоон, отонноон, дойдутун кэрэ айылҕатын кэрэхсэн барарын туохтааҕар да ордорор.

Биһиги күндү киһибит Валя, Валентина Семеновна сырдик олоҕун оҕолору, сиэннэрэ салгыахтара, аатын ааттатыахтара. Ыраас санаалаах, киз-холку майгылаах сэмэй киһи – ийэ, эбэ, эдьий Валя туһунан сырдик өйдөбүлү сүрэхпитигэр өрүү илдэ сылдыахпыт.

Кыһа, күтүөтэ, сиэннэрэ, эдьийэ, быраата, киинитэ, балтылара, бырааттара, киинилэр дьиэ кэргэннэрэ.

МАХТАНАБЫТ

Тапталлаах ийэбит, эбэбит, балтым, эдьийбит, СӨ үөрэҕириитин туйгуна, Учууталлар учууталлара, үөрэҕириити бэтэрээнэ, сэрри сылларын оҕото **Валентина Семеновна Ноговицына** ыарахан ыарыыттан олохтон туораабыт курус күннэригэр күүс-көмө, өйбүл буолбут бары ыраах-чугас аймахтарыгыгар, доҕотторбутугар М.Н.

Слепцоваҕа, Я. М. Ачикасоваҕа, С. И. Сорковаҕа, Т. В. Старостинаҕа, К. В. Кузнецоваҕа, А. А. Егороваҕа, М. П. Слепцоваҕа, К. Г. Сорковка, Муома нэһилиэгин дьаһалтатын аҕа баһылыгар А. В. Андреевка, С. Ю. Березкинна, И. М. Жирковка, Р. А. Кульков дьиэ кэргэнигэр, буорга үлэлээбит И. В. Неустроев биригээдэтигэр, биригэ үлэлээбит

кэлэктиибигэр, дьүөгэлэригэр А. М. Скорупскаяҕа, И. М. Пынзарьга, Т. М. Слепцоваҕа, Н. П. Никулинаҕа, Г. И. Чугуноваҕа, ыаллы олоҕор дьүөгэлэригэр Т. Н. Хохоловаҕа, А. Н. Сергучеваҕа дириин, истин махталбытын тиэрдэбит.

Эһиэхэ кытаанах доруобуйаны, уһун үйэни баҕарабыт.

Кыһа, эдьийэ, быраата, бары чугас аймахтара.

ПРОГНОЗ ПОГОДЫ

село Хонуу

	Среда 9 сентября	Четверг 10 сентября	Пятница 11 сентября	Суббота 12 сентября
Дневная температура	+13	+14	+16	+15
Ночная температура	+1	+1	+2	+2
Давление	753 мм	752 мм	750 мм	748 мм
Ветер	1 м/с (СЗ)	2 м/с (ЮВ)	1 м/с (Ю)	1 м/с (СЗ)
Облачность				
Осадки				

**ИНДИГИР
УОТТАРА**

**2020 сыл иккис
аҕарыгар сурутун**

**Тэрилтэлэргэ – 1320 солк.
Биридиилээн дьонго – 660 солк.**

**Хаһыакка сурутууну Евдокия
Ивановна Слепцова ытар, эбэтэр
редакцияҕа кэлэн суруйтарыахха
сөп.**

Тэрийэччи: СӨ
Бырабытталыстыбата,
"Сахабэчээт" СӨ Судаарыс-
тыбаннай автономнай тэрилтэтэ.
Таһаараччы: "Сахабэчээт" СӨ
Судаарыстыбаннай автономнай
тэрилтэтэ.
677000, Дьокуускай к.
Орджоникидзе уул., 31 №-рэ, 124 каб.,
тел./факс: 8(4112)343917.
e-mail: sakhapechat@mail.ru
Генеральной дириэктэр
Н. М. Стручкова.

Сибээс эйгэтин информационнай
технология уонна маассабай
коммуникация наҕаруун
федеральной структуратын Саха
сириинээҕи бырабыланыннытын
20.06.2019 с. бэриллибит
сидиэтэлиститэтин
ПИ № ТУ 14-00520

**Кылаабынай редактор
М. П. СТАРКОВА.**

Хаһыат нэдиэлэҕэ иккитэ таһар.
Редакцияҕа кирибит суруктар
төнүбэттэр.
Матырыйаалга ахтыллар чахчылар иһин
эпиэтинэн сурук ааптара сүгэр.
Ааптар суругар этиллэр санаа
хаһыат тутуһар хайысхатын атын
булуон сөп.
Биллирилэр, рекламалар
ис хоһоонноругар эпиэтинэн
туһаах киһи сүгэр.
® Реклама быһытынан бэчээттэнэр.

Хаһыат 72 №-гэр 16 ч. илин баттанна,
17 ч. график быһытынан бэчээккэ бэрилиннэ.
Компьютернай талыта, верстка оройуоннааҕы
«Индибир уоттара» хаһыат редакционнай-
полиграфической комплекска оһоһулан
бэчээттэннэ.
Редакция, типография, таһаараччы аадырыһа:
Муома улууһа, Хонуу сэл., кап. Елкин уул. 4 №-рэ.
Кээмэйэ 1 усул. бөч. л. Тиража 360.
Сыаната дуоҕабар быһытынан.
Телефоннара: 8(41150)2-10-21.
Электроннай почта: indigir-uotara@yandex.ru